

ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД м. ХАРКОВА

ЄДРПОУ 02894036; проспект Перемоги, 52-В, м. Харків, 61202, тел. (057)336-82-70 e-mail
inbox@dg.hr.court.gov.ua

УЗАГАЛЬНЕННЯ

судової практики про зміну способу раніше призначених аліментів за 2024 – I півріччя 2025 року

При проведенні аналізу судової практики використовувалися дані, які містяться в автоматизованій системі документообігу суду КП «Д-3».

За відомостями автоматизованій системі документообігу суду КП «Д-3» за період 2024 – перший квартал 2025 років судом постановлено 21 рішення по зазначеній категорії справ.

Відповідно до частини сьомої статті 170 ЦПК України у разі видачі судового наказу відповідно до пункту 4 частини першої статті 161 цього Кодексу боржник має право звернутися до суду з позовом про зменшення розміру аліментів.

Згідно зі статтею 192 СК України розмір аліментів, визначений за рішенням суду або домовленістю між батьками, може бути згодом зменшено або збільшено за рішенням суду за позовом платника або одержувача аліментів у разі зміни матеріального або сімейного стану, погіршення або поліпшення здоров'я когось із них та в інших випадках, передбачених цим Кодексом.

Враховуючи зміст частини сьомої статті 170 ЦПК України, статей 181, 192 СК України, розмір аліментів, визначений судовим рішенням, не є незмінним. У разі видачі судового наказу про стягнення аліментів, боржник має право звернутися до суду з позовом про зменшення розміру аліментів і доводити реальний стан здоров'я та матеріального становища, що може бути підставою для задоволення його вимоги про зменшення розміру аліментів.

З огляду на відсутність імперативної заборони змінювати розмір аліментів шляхом зміни способу їх присудження, за положеннями статті 192 СК України зміна розміру аліментів може мати під собою й зміну способу їх присудження (зміна розміру аліментів, стягнутих за рішенням суду у частці від заробітку (доходу) матері, батька дитини на розмір аліментів у певній твердій грошовій сумі та навпаки).

Так, у рішенні по справі №638/15561/24 позивач звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2, в якому з урахуванням уточнень просив зменшити розмір аліментів утримуваних з позивача за судовим наказом Держинського районного суду м. Харкова від 30 жовтня 2023 року на користь відповідача на утримання дитини ОСОБА_3, встановивши розмір аліментів в розмірі 1/8 частини заробітку (доходу) платника аліментів, але не менше 50 % прожиткового мінімуму на дитину відповідного віку та не більше 10 прожиткових мінімумів для дитини відповідного віку. В обґрунтування позовних вимог зазначав, що 30 жовтня 2023 року Держинським районним судом м. Харкова видано судовий наказ за заявою ОСОБА_2 та стягнуто з позивача на її користь аліменти на утримання дитини: ОСОБА_3, у розмірі 1/4 частини від заробітку (доходу), але не менше 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Станом на теперішній час сімейний стан позивача суттєво змінився, що унеможливило сплату аліментів на дитину у визначеному судом розмірі. Зазначав, що 13 січня 2023 року між ним та ОСОБА_4 був укладений шлюб. В шлюбі у позивача народилась дитина: ОСОБА_5. Крім того, в родині проживає неповнолітня донька дружини від першого шлюбу: ОСОБА_6, вихованням і забезпеченням якої займається позивач. Дружина в даний час не працює, так як дитина, ОСОБА_5, ще дуже маленька і потребує постійного материнського догляду. Крім того, під час

виконання бойового завдання позивача було поранено, після чого останній довго лікувався та до теперішнього часу періодично проходить курс лікування та реабілітації, що потребує великих грошових витрат. Таким чином, у позивача на утриманні перебуває троє дітей: ОСОБА_3, ОСОБА_5, ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_2; дружина - ОСОБА_4. Зазначав, що його фінансове становище на теперішній час дуже скрутне, крім того потрібно утримувати малолітніх дітей, потрібні грошові кошти на їжу, ліки, реабілітацію після поранення, сплату комунальних послуг.

22 листопада 2024 року до суду від відповідача надійшов відзив на позовну заяву, в якому вона зазначає, що викладені позивачем обставини не є підставою для зміни способу стягнення аліментів, або зменшення їх розміру. Організація ОСОБА_1 свого особистого життя: укладення ним шлюбу, створення нової сім'ї і народження дитини є наслідком його власного волевиявлення (вибору), який він мав робити з урахуванням стану свого здоров'я, фінансових можливостей, покладених на нього обов'язків чоловіка і батька, а також ризиків пов'язаних з необхідністю сплати аліментів. Вказує, що заява позивача про важкий матеріальний стан не підтверджується жодними допустимими доказами. Просила відмовити у задоволенні позовної заяви.

02 грудня 2024 року до суду від позивача надійшла відповідь на відзив, в якому він зазначає, що на даний час розмір аліментів, який визначений судовим наказом від 30 жовтня 2023 року є непомірним для позивача, оскільки він має забезпечувати трьох малолітніх дітей та дружину, яка перебуває у декретній відпустці та сплачувати курс лікування та реабілітації.

09 січня 2025 року до суду від відповідача надійшли заперечення на відповідь на відзив, в якому вона зазначає, що впродовж 9 місяців грошове забезпечення позивача (його дохід) був стабільно високим, що вказує про відсутність погіршення його майнового стану. Доводи позивача про його скрутне матеріальне становище не ґрунтуються на доказах.

Рішенням суду від 16.04.2025 позовні вимоги задоволено частково та зменшено розмір аліментів, які стягуються з ОСОБА_1 на підставі судового наказу Держинського районного суду м. Харкова від 30 жовтня 2023 року на користь ОСОБА_2 на утримання ОСОБА_3, з 1/4 частини до 1/6 частини заробітку (доходу) щомісячно, але не менше 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку і до досягнення дитиною повноліття.

Ухвалюючи рішення суд зазначив, що відповідно до ст. 8 Закону України «Про охорону дитинства» кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку. Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за створення умов, необхідних для всебічного розвитку дитини, відповідно до законів України.

За змістом ст. 180 СК України батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття.

Згідно з вимогами ч.2 ст. 182 СК України, мінімальний гарантований розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Відповідно до положень статті 183 СК України розмір аліментів визначається у частці від заробітку (доходу) матері, батька дитини.

При цьому підстави визначення розміру аліментів у частках до заробітку (доходу) або у твердій сумі визначаються з урахуванням як положень статті 182 СК України, так і положень статті 183, 184 СК України.

Частина перша статті 192 СК України передбачає, що розмір аліментів, визначений за рішенням суду або за домовленістю між батьками, може бути згодом зменшено або збільшено за рішенням суду за позовом платника або одержувача аліментів у разі зміни матеріального або сімейного стану, погіршення або поліпшення здоров'я когось із них та в інших випадках, передбачених цим Кодексом.

Отже, за змістом ст. 192 СК України, розмір аліментів, визначений рішенням суду, не вважається незмінним.

Разом з тим, стаття 192 СК України вказує на можливість зміни раніше встановленого розміру аліментів лише за наявності доведених у судовому порядку підстав, а саме: зміни

матеріального або сімейного стану, погіршення або поліпшення здоров'я платника або одержувача аліментів.

Таким чином, особа, яка одержує аліменти - одержувач аліментів, може звернутися до суду з позовом про збільшення розміру аліментів на дитину, якщо погіршилося його матеріальне становище, сімейний стан чи стан його здоров'я або ж покращилося матеріальне становище, сімейний стан чи стан здоров'я платника аліментів. У свою чергу, особа, яка сплачує аліменти - платник аліментів, вправі звернутися до суду з позовом про зменшення розміру аліментів на дитину у тих випадках, коли погіршилося його матеріальне становище, сімейний стан чи стан його здоров'я або ж покращилося матеріальне становище, сімейний стан чи стан здоров'я одержувача аліментів.

Матеріали справи свідчать про те, що ОСОБА_1 з січня 2023 року перебуває в зареєстрованому шлюбі з ОСОБА_4. В шлюбі має доньку ОСОБА_5, яку позивач зобов'язаний утримувати.

Також, оскільки його дружина ОСОБА_4 перебуває у відпустці по догляду за дитиною, відповідач повинен утримувати її, якнайменше до досягнення їх дитиною трирічного віку.

Крім того, суд врахував, що позивач має травми пов'язані з проходження військової служби, захистом Батьківщини та потребує лікування, реабілітації, що має також фінансове навантаження на останнього.

У зв'язку із народженням другої дитини, змінився сімейний стан позивача. Наявність травм у зв'язку з виконанням конституційного обов'язку із захисту Батьківщини, які потребують лікування та в подальшому реабілітації позивача, свідчить про погіршення його майнового стану.

При визначенні розміру аліментів враховуються зобов'язання платника аліментів щодо утримання всіх неповнолітніх дітей чи інші аліментні зобов'язання.

З урахуванням наявності на утриманні позивача двох дітей суд вважав необхідним зменшити розмір аліментів, що стягнуті на доньку ОСОБА_3, з 1/4 до 1/6 частини від всіх видів заробітку позивача, з урахуванням вимог ст. 182 СК України.

Постановою Харківського апеляційного суду від 05.08.2025 рішення суду залишено без змін.

У справі №638/21806/24 позивач звернулась до суду з позовом до ОСОБА_2, третя особа: Київський відділ державної виконавчої служби у м. Харкові Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції виконавчого округу, про зміну способу стягнення аліментів. Позовні вимоги обґрунтовувала тим, що сторони є батьками неповнолітнього ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1. 30 вересня 2024 року позивач ОСОБА_1 ознайомила з матеріалами виконавчого провадження ВП №44353084, отримала доступ до електронної версії виконавчого провадження у справі №638/9045/13-ц, після вивчення якого дізналась, що матеріальне становище відповідача ОСОБА_2 суттєво змінилось. Відповідно до виконавчого документа відповідач ОСОБА_2 сплачує на користь позивача ОСОБА_1 аліменти на утримання неповнолітнього сина у розмірі 1000 (одна тисяча) гривень щомісячно, що є недостатнім для забезпечення потреби сина- підлітка. Позивач вважає, що розмір аліментів, які сплачує відповідач не узгоджується не тільки з потребами дитини, а й не відповідає вимогам закону та є значно меншим. Вказала, що спільний син сторін ОСОБА_3 навчається у країні Республіка Польща в технікумі ім.плк. Яна Півніка «Понурого» у комплексі шкіл № 1 у м. Опатув. Передбачувана тривалість навчання з 01.09.2024 року до 31.08.2029 року. Також позивач зазначила, що витрати на потреби сина щомісяця складають від 15000 гривень до 20000 гривень, які включають у себе витрати на харчування, одяг, взуття, проживання, засоби гігієни, канцелярські приладдя для навчання, кошти на кишенькові витрати сина, тощо. Крім того, син потребує додаткових занять з польської мови, щоб якісно засвоювати навчання, задля чого необхідне придбання додаткових підручників і книжок для навчання та розвитку дитини. Дитина стрімко росте, що потребує часткої зміни одягу та взуття, посиленого харчування, а отже і потреби для забезпечення життя та розвитку дитини збільшуються. Сума стягнутих аліментів на утримання сина є недостатньою. Позивач працює в ТОВ «Аптека низьких цін Харків», отримує заробітну плату, яка після здійснення утримань із зарплатні в середньому у місяць

складає до 10 000 гривень, що у 8-12 разів менша за дохід відповідача, а тому позивач часто вимушена користуватись кредитними коштами щоб забезпечити належне утримання та розвиток спільного сина-підлітка. В той же час, відповідач ОСОБА_2 має постійну роботу, великий та сталий гарантований заробіток, має рухоме майно у власності, та не має інших непрацездатних утриманців, натомість за рішенням суду сплачує на утримання сина тільки 1000 гривень, що є замало для забезпечення потреб спільної дитини. Матеріальний стан Відповідача змінився, дохід збільшився. Аліменти у сумі 1000 гривень, які сплачує відповідач не вистачає на елементарні потреби дитини-підлітка (купівлю їжі, засобів гігієни, першої необхідності, одягу, канцелярських товарів та приладь для навчання, сплату за додаткові навчання, тощо).

Судом встановлено, що згідно з відповіддю Державної податкової служби України на запит Київського ВДВС у м. Харкові СМУМІО № 235122879 від 25.10.2024 року, дохід боржника ОСОБА_2 протягом 2023 - 2024 р.р. складав:

- 1 квартал 2023 року - 16212,66 грн ;
- 2 квартал 2023 року - 95977,40 грн;
- 3 квартал 2023 року - 83402,21 грн;
- 4 квартал 2023 року - 150773,17 грн;
- 1 квартал 2024 року - 165990,92 грн;
- 2 квартал 2024 року - 177638,87 грн.

Відповідно до відповіді на запит Київського ВДВС у м. Харкові СМУМІО № 175416882 від 21.09.2023 року до Пенсійного фонду України, боржник ОСОБА_2, отримує дохід з якого сплачує внески до ПФУ із заробітної плати, яку отримує у ВЧ НОМЕР_2.

Згідно з довідкою від 07.08.2024 про навчання ОСОБА_3 з перекладом, останній навчається у Технікумі ім.плк. Яна Півніка «Понурого» у комплексі шкіл № 1 у м. Опатув. Передбачувана тривалість навчання: з 01.09.2024 по 31.08.2029.

Згідно довідки № АНХ00000083 від 06.11.2024, дохід ОСОБА_1 у період з 01.05.2023 по 31.10.2024 складає 176724,21 грн.

З урахуванням викладеного, суд вважав, що із часу ухвалення рішення про стягнення аліментів змінилися мінімальні життєві стандарти, тобто закон визначив мінімальний розмір аліментів на одну дитину у більшому розмірі.

У позивача об'єктивно зросли витрати на утримання дитини у зв'язку із ростом цін, збільшився розмір прожиткового мінімуму на дитину відповідного віку.

З врахуванням викладеного, зважаючи на матеріальний стан позивача, відсутність доказів про наявність у відповідача інших утриманців, суд дійшов висновку, що позов підлягає задоволенню, а розмір аліментів, який стягується з відповідача на користь позивача за виконавчим листом Дзержинського районного суду м. Харкова №638/9045/13-ц від 24.12.2013 на утримання сина ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , підлягає збільшенню та ухвалив змінити спосіб стягнення аліментів, визначений рішенням Дзержинського районного суду м. Харкова від 13 вересня 2013 року у справі № 638/9045/13-ц, та стягнути з ОСОБА_2, на користь ОСОБА_1, аліменти на утримання сина ОСОБА_3, у розмірі 1/4 частин всіх видів заробітку (доходу) відповідача, але не менше 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, щомісячно, починаючи з дня набрання вказаного рішення законної сили і до досягнення дитиною повноліття.

У справі № 638/16161/24 позивач звернулася з позовом до ОСОБА_2 про зміну розміру аліментів, що стягуються з відповідача на утримання їх дитини ОСОБА_3. В обґрунтування своїх вимог позивач зазначила, що рішенням Машівського районного суду Полтавської області від 24.02.2023 ухвалено стягувати з відповідача на утримання сина ОСОБА_3, аліменти у твердій грошовій сумі у розмірі 2000,00 грн щомісячно, починаючи з 03.12.2021 до досягнення дитиною повноліття. Позивач зазначила, що її матеріальне становище змінилося, оскільки зросли витрати на утримання дитини, у зв'язку з зростанням цін на продукти та одяг, а заробітна плата стала меншою, тому просила змінити розмір аліментів шляхом стягнення з відповідача аліментів у розмірі частки від усіх його видів заробітку (доходу) щомісячно, але не менше 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, починаючи стягнення з дня подання позову до суду і до досягнення дитиною повноліття. 11.09.2024 позивач надав заяву про

усунення недоліків, у тому числі уточнену позовну заяву, у якій просила суд змінити спосіб стягнення аліментів, які стягуються з ОСОБА_2, на підставі рішення Машівського районного суду Полтавської області від 24.02.2023 на користь позивача на утримання дитини ОСОБА_3, з 2000,00 грн щомісячно на 1/4 частку всіх видів заробітку (доходу) щомісячно, але не менше 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, починаючи стягнення з дня подання позову до суду і до досягнення дитиною повноліття.

Суд, розглянувши матеріали справи, вказав, що вимога одержувача аліментів про зміну способу їх стягнення може мати місце і внаслідок виникнення необхідності у збільшенні розміру аліментів.

При цьому правомірність такого способу захисту встановлюється судом з урахуванням фактичних обставин справи та залежить від наявності відповідних підстав, передбачених положеннями ст. 182-184, 192 СК України.

Зміна способу стягнення аліментів (ч. 3 ст. 181 СК України) і зміна визначеного раніше розміру аліментів (ст. 192 СК України) є різними правовими інститутами. Водночас, ці інститути тісно пов'язані між собою. Зазвичай зміна способу стягнення аліментів тягне і зміну розміру (збільшення, зменшення) раніше обумовлених чи присуджених аліментів, зміна способу стягнення аліментів може слугувати засобом, методом зміни розміру стягуваних аліментів.

Саме зміну (збільшення) розміру раніше стягнутих аліментів через зміну способу їх стягнення мала на увазі позивачка, пред'являючи цей позов, у якому просить змінити стягнення аліментів з твердої грошової суми на частку від доходу.

Однак, зміна способу стягнення аліментів не звільняє позивачку від обов'язку належного обґрунтування та доказування позову, зокрема підстав і умов, необхідних для зміни способу стягнення аліментів, яке не може ґрунтуватися на припущеннях.

Враховуючи зміст статей 181, 192 СК України, розмір аліментів, визначений рішенням суду, не вважається незмінним. Отже, у зв'язку із значним покращенням матеріального становища платника аліментів один із батьків дитини може подати до суду заяву про збільшення розміру аліментів. Значне погіршення матеріального становища платника аліментів може бути підставою для його вимоги про зменшення розміру аліментів.

Всупереч вимог статей 12, 81 ЦПК України, будь-яких доказів матеріального стану відповідача з часу встановлення йому аліментних зобов'язань, а також інформації про щомісячні доходи як платника аліментів, так і одержувача аліментів, матеріальних потреб дітей, їх стану здоров'я, позивачка не надала, хоча це є її процесуальним обов'язком.

Пред'являючи вимогу про зміну способу стягнення аліментів з твердої грошової суми на частку від заробітку (доходу) платника аліментів ОСОБА_1 належним чином не обґрунтувала та не підтвердила належними доказами факт зміни обставин, які мали місце за період з часу ухвалення судом рішення про стягнення аліментів та станом на час звернення до суду з даним позовом. Позивачем не надано до суду будь-яких належних та допустимих доказів, які б свідчили про збільшення її витрат на утримання малолітньої дитини. Позивачем лише констатовано, що присуджений рішенням Машківського районного суду Полтавської області розмір аліментів є недостатнім для забезпечення гармонійного розвитку дитини; потреби дитини у розвитку, навчанні та вихованні збільшилися. При цьому, позивачем не вказано, що змінилося з часу присудження аліментів не зазначено і не надано доказів на підтвердження того, що дитина додатково почала відвідувати гуртки, готується до школи, займається додатковими зайняттями з викладачами тощо. Позивач в позовній заяві навіть не деталізувала про яке збільшення потреб у розвитку, навчанні та вихованні дитини потребують від неї додаткових фінансових витрат, які б могли бути сприйняті судом як підстава для зміни способу стягнення аліментів.

На підставі викладено суд відмовив у задоволенні позовних вимог.

У справі №638/12803/24 ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2, в якій просить змінити розмір стягнення аліментів на користь ОСОБА_1 на утримання неповнолітньої доньки ОСОБА_3 твердої грошової суми на частку від усіх видів заробітку (доходу), але не менше, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку щомісяця до

досягнення дитиною повноліття. В обґрунтування позовних вимог посилялася на те, що між нею та відповідачем був зареєстрований шлюб. Від шлюбу народилась спільна донька ОСОБА_3. Судовим наказом Київського районного суду м. Харкова від 03.05.2018 на відповідача був покладений обов'язок щомісяця сплачувати аліменти у твердій грошовій сумі, але не менше ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку щомісяця на утримання малолітньої доньки. Позивач зазначає, що їй стало відомо від виконавця, що відповідач офіційно працевлаштувався, тому є потреба змінити спосіб стягнення аліментів.

Ухвалюючи рішення, суд звернув увагу, що відповідно до статей 12, 81 ЦПК України, кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посиляється як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом.

Суд наголосив, що судове доказування - це діяльність учасників процесу при визначальній ролі суду по наданню, збиранню, дослідженню і оцінці доказів з метою встановлення з їх допомогою обставин цивільної справи. При цьому, збирання доказів у цивільних справах не є обов'язком суду, крім випадків, встановлених ЦПК України.

Доказування є єдиним шляхом судового встановлення фактичних обставин справи і передусь акту застосування в судовому рішенні норм матеріального права, висновку суду про наявність прав і обов'язків у сторін.

У відповідності до частини 1 статті 76 ЦПК України, доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інші обставини, які мають значення для вирішення справи.

Згідно статті 77 ЦПК України, належними є докази, які містять інформацію щодо предмета доказування. Предметом доказування є обставини, що підтверджують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для розгляду справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення. Сторони мають право обґрунтувати належність конкретного доказу для підтвердження їхніх вимог або заперечень. Суд не бере до розгляду докази, що не стосуються предмета доказування.

Відповідно до ст. 78 ЦПК України суд не бере до уваги докази, що одержані з порушенням порядку, встановленого законом. Обставини справи, які за законом мають бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися іншими засобами доказування.

Важливим є те, що, в даних правовідносинах на позивача покладається обов'язок довести наявність підстав для зміни способу стягнення аліментів, про що він повинен надати належні докази.

В обґрунтування позовних вимог, як на одну із підстав позивач посиляється на наявність інформації про офіційне працевлаштування відповідача, однак не надано жодного належного доказу, який би підтверджував зазначене.

Оцінюючи докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні доказів наявних у справі, суд врахував, що наданими позивачем доказами не підтверджуються обставини про те, що матеріальний стан відповідача змінився, а також не наведені будь-які інші обставини, які б були підставою для зміни способу стягнення аліментів і які змінились (або не були враховані) судом при попередньому стягненні аліментів.

Таким чином, оскільки позивач, на виконання свого процесуального обов'язку не надав належних і неспростовних доказів на підтвердження своєї позиції, а також оцінюючи належність, допустимість і достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності, враховуючи те, що обставини, на які посиляється позивач як на підставу для задоволення позову не знайшли своє підтвердження в судовому засіданні, суд ухвалив рішення про відмову у задоволенні позову за його недоведеністю. Будь-яких переконливих і безспірних доказів на підтвердження обставин, з якими як з юридичним фактом пов'язувались матеріально-правові вимоги, позивачем не надано, не містять їх і матеріали справи, а обставини, на які позивач посиляється, не є достатніми для висновку про наявність цивільно-правових підстав для зміни розміру стягнення аліментів шляхом зміни способу їх присудження.

У рішенні по справі №638/18082/23 ОСОБА_1 звернулась до суду з позовом до ОСОБА_2 про зміну способу стягнення аліментів, в якому просила припинити стягнення аліментів на підставі виконавчого листа №2/638/5656/13 від 17.03.2014 р., виданого Дзержинським районним судом м. Харкова; змінити спосіб стягнення аліментів, які стягуються з відповідача з твердої грошової суми 1000,00 грн на частку від усіх його доходів щомісячно, але не менше 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Позовна заява мотивована тим, що позивачка ОСОБА_1 перебувала в шлюбі з ОСОБА_2 до 2010 року. Від даного шлюбу мають доньку - ОСОБА_3 яка проживає разом із нею.

13 листопада 2013 року Дзержинським районним судом м. Харкова було ухвалено судові рішення про стягнення з відповідача аліментів у твердій грошовій сумі 1000,00 грн щомісячно на утримання доньки ОСОБА_4.

15 квітня 2014 року на підставі виконавчого листа, виданого Дзержинським районним судом м. Харкова № 2/638/5056/13 від 17 березня 2014 року, винесено постанову про відкриття виконавчого провадження № ВП 42989652.

В обґрунтування позовних вимог зазначає, що розмір аліментів, присуджених до стягнення рішенням Дзержинського районного суду м. Харкова від 13 листопада 2013 року, є недостатнім для забезпечення гармонійного розвитку дитини, рівень витрат на дитину постійно зростає, дитина потребує значних витрат, які вона не має можливості забезпечити за власні кошти та за присуджених аліментів. Дитина проживає разом зі нею, що підтверджується довідкою про реєстрацію місця проживання та має незадовільний стан здоров'я. Часто хворіє, постійно проходить обстеження та лікування, що потребує значних фінансових затрат.

З 29 червня 2022 року по липень 2023 року ОСОБА_4 отримувала складне та коштовне лікування зубів. Також має хронічний кашель, спричинений алергією, потребує регулярного обстеження та обов'язкового профілактичного лікування, яке вартує значних коштів.

В 2023 році у дитини були виявлені ознаки сколіозу та вальгусної деформації стоп. Наразі дитина займається з реабілітологом в оздоровчому центрі «Еспіна», вартість абонементу на місяць складає 4600,00 грн та потребує виготовлення вартісних індивідуальних устілок.

На даний момент позивачка також має незадовільний стан здоров'я, а саме: двобічний остеоартроз кульшових суглобів, порушення функції суглобів другого ступеня, остеохондроз шийного відділу хребта. Ці хвороби являються хронічними та викликають постійний больовий синдром. У зв'язку з чим позивач не має змоги працювати повний робочий день. Позивачка власного житла немає тому вимушена винаймати квартиру на що також щомісяця потрібні кошти.

12 лютого 2024 року через систему «Електронний суд» представник відповідача ОСОБА_2 подав відзив на позовну заяву, в якому просив у задоволенні позову відмовити повністю.

Відзив мотивовано тим, що позивач, хоча і заявляє вимогу про зміну способу стягнення аліментів з твердої грошової суми на частку від усіх доходів платника аліментів, в той же час посилається на положення ст. 192 СК України, яка регламентує саме зміну «розміру аліментів», положення якої свідчать, що розмір аліментів, визначений за рішенням суду або домовленістю між батьками, може бути згодом зменшено або збільшено за рішенням суду за позовом платника або одержувача аліментів у разі зміни матеріального або сімейного стану, погіршення або поліпшення здоров'я когось із них та в інших випадках, передбачених цим Кодексом.

Відповідач належним чином сплачує аліменти на утримання спільної доньки сторін не дивлячись на те, що останній не має будь-якого джерела доходів; не має будь-якого рухомого та/або нерухомого майна та майнових прав, грошових коштів, виключних прав на результати інтелектуальної діяльності, корпоративних прав та те, що у відповідача наявні інші діти малолітня донька ОСОБА_5, яка також перебуває на утримання відповідача.

Протягом усього часу існування виконавчого провадження ОСОБА_2 добросовісно сплачує аліменти за рішенням Дзержинського районного суду м. Харкова від 13.11.2013 р., надаючи державному виконавцю відповідні докази сплати аліментів. Відповідно до останнього наявного в матеріалах виконавчого провадження № 42989652 розрахунку заборгованості зі сплати аліментів від 21.09.2023 р. заборгованість ОСОБА_2 за аліментами станом на 01.10.2023 р. відсутня. Позивач у позовній заяві так само не заперечує та не ставить під сумнів належне

виконання відповідачем свого обов'язку зі сплати аліментів, що свідчить про визнання позивачем вказаної обставини.

Суд встановив, що від шлюбу сторони мають доньку - ОСОБА_3. 13 листопада 2013 року Дзержинським районним судом м. Харкова було ухвалено судові рішення про стягнення з відповідача аліментів у твердій грошовій сумі 1000,00 грн щомісячно на утримання доньки ОСОБА_4.

15 квітня 2014 року на підставі виконавчого листа виданого Дзержинським районним судом м. Харкова № 2/638/5056/13 від 17 березня 2014 року винесено постанову про відкриття виконавчого провадження № ВП 42989652.

ОСОБА_3 є ученицею 9-А класу Комунального закладу "Пісочинський ліцей Пісочинської селищної ради" Харківського району Харківської області.

За обставинами даної справи з відповідача рішенням суду стягнені аліменти у розмірі 1000,00 грн на дитину щомісячно.

Встановивши фактичні обставини справи, суд вважав, що, пред'явивши вимогу про зміну способу стягнення аліментів з твердої грошової суми на частку від доходу платника аліментів та визначивши її розмір у 1/4 частину, позивачка фактично заявлено вимоги про збільшення розміру аліментів.

Поставивши перед судом питання про зміну способу стягнення раніше присуджених аліментів з твердої грошової суми на частку від доходу платника, позивачу належало доводити передусім наявність у платника аліментів відповідного доходу як підставу для задоволення вимоги, для визначення розміру аліментів як частки відповідного доходу. Разом з тим, зважаючи на пред'явлення позову з метою збільшення розміру стягуваних аліментів, належало доводити й інші обставини, які мають значення в такому спорі та передбачені, зокрема, ч. 1 ст. 182 СК України.

Разом з цим, звертаючись до суду з даним позовом, позивачкою до позовної заяви додано копії паспортів, довідки про присвоєння ідентифікаційного номеру, свідоцтва народження дитини, довідки про реєстрацію місця проживання, копії рішення суду від 29 вересня 2010 року про розірвання шлюбу, копії рішення суду від 13 листопада 2013 року про стягнення з відповідача аліментів; копію договору оренди квартири та акту прийому-передачі приміщення, а також медичну документацію дитини, консультативні висновки спеціалістів, фіскальні чеки на придбання ліків, препаратів, медичних послуг та обстежень.

Водночас, будь-яких доказів матеріального стану відповідача з часу встановлення йому аліментних зобов'язань, а також інформації про щомісячні доходи як платника аліментів, так і одержувача аліментів, матеріальних потреб дітей, їх стану здоров'я, позивачкою надано не було, хоча це є її процесуальним обов'язком.

Позивачка, звертаючись до суду з даним позовом зазначила, що з часу ухвалення рішення зросли витрати на утримання дитини з урахуванням її віку, потреб тощо та цін на товари і послуги, а також підвищення прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, разом із тим, відповідач є працездатною, фізично здоровою особою, а те, що відповідач не має джерела доходів не відповідає дійсності.

ОСОБА_1 в обґрунтування своїх позовних вимог також зазначила про те, що зареєстрована як ФОП, де працює швачкою, має захворювання остеохондроз, у зв'язку із больовим синдромом не може довго працювати, однак присуджених за рішенням суду аліментів на утримання дочки не вистачає.

Разом із цим, позивачкою суду не надано жодного належного доказу стосовно свого доходу, які б свідчили про реальний розмір доходу матері, як і доходу відповідача станом на цей час, на підставі яких суд би мав можливість встановити дійсні обставини щодо матеріального становища одержувачки та платника аліментів, та надати цим фактам відповідну оцінку, що має важливе значення при встановленні підстав щодо зміни способу стягнення аліментів.

Разом з тим, позивач не позбавлена права на індексацію аліментів, стягнутих з відповідача у твердій грошовій сумі, що дає можливість частково або повністю відшкодовувати подорожчання споживчих товарів і послуг в порядку Закону України «Про індексацію грошових доходів населення».

Належних та допустимих доказів на підтвердження наявності обставин, які б слугували підставою для зміни способу стягнення аліментів та, як наслідок, їх збільшення, які були визначені рішенням Держинського районного суду м. Харкова від 13 листопада 2013 року, суду не надала, у зв'язку із чим, суд не вбачає правових підстав для задоволення позовних вимог.

Стосовно доводів позивачки про те, що дитина та позивачка мають незадовільний стан здоров'я, хронічні хвороби, донька часто хворіє, постійно проходить обстеження та лікування, що потребує значних фінансових затрат. З 29 червня 2022 року по липень 2023 року дитина отримувала лікування зубів, має хронічний кашель, спричинений алергією, у 2023 році у дитини були виявлені ознаки сколіозу та вальгусної деформації стоп та наразі займається з реабілітологом в оздоровчому центрі, то зазначені обставини не є підставами для зміни способу стягнення аліментів, з огляду на наступне.

Питання про стягнення додаткових витрат на дитину врегульовано приписами статті 185 СК України.

Виходячи з аналізу статті 185 СК України додаткові витрати присуджуються на дитину за наявності в одного з батьків, з яким проживає дитина, додаткових витрат, викликаних особливими обставинами, зокрема у зв'язку з хронічною хворобою дитини, лікуванням, каліцтвом тощо. Наявність таких витрат має довести особа, що заявляє позовні вимоги про стягнення додаткових витрат. Ці кошти є додатковими, на відміну від коштів, які отримуються одним з батьків на утримання дитини.

Так, до особливих обставин, які викликають необхідність додаткових витрат на дитину закон відносить насамперед випадки, коли дитина, яка знаходиться на утриманні батьків, потребує додаткових витрат на неї у зв'язку із розвитком певних її здібностей, страждає на тяжку хворобу тощо. Особливі обставини можуть бути зумовлені, як негативними (хвороба), так і позитивними фактами (схильність дитини до музики, що потребує купівлі музичного інструменту, або до певного виду спорту, що вимагає додаткових матеріальних витрат, або дитина потребує оздоровлення та відпочинку біля моря чи на гірському курорті). Такі особливі обставини будуть індивідуальними у кожному конкретному випадку.

Додаткові витрати не є додатковим стягненням коштів на утримання дитини. Аліменти необхідні, щоб забезпечити нормальні матеріальні умови для життя дитини.

В окремих випадках за наявності особливих обставин, крім звичайних витрат на дитину, вимагаються додаткові. Розмір додаткових витрат повинен визначатися залежно від передбачуваних або фактично понесених витрат на дитину.

Наявність таких витрат має довести особа, що заявляє позовні вимоги про стягнення додаткових витрат. Ці кошти є додатковими, на відміну від коштів, які отримуються одним з батьків на утримання дитини.

Батьки зобов'язані брати участь у додаткових витратах на свою дитину лише при обов'язковій умові, якщо це обумовлено розвитком її здібностей, хворобою тощо. Цей перелік не є вичерпним - сюди входять усі потреби дитини, які не покриваються аліментами на її утримання.

В разі лікування, протезування, санаторно-курортного лікування розмір додаткових витрат з огляду на судову практику, може обґрунтовуватися медичними документами, що підтверджують відповідний стан здоров'я дитини: виписки з медичної карти амбулаторного (стаціонарного) хворого, консультативні висновки тощо.

На підтвердження понесених витрат на лікування дитини долучаються до позовної заяви акти про надані медичні послуги, рахунки, квитанції та чеки про оплату наданих послуг та придбаних ліків згідно з рекомендаціями лікарів. Квитанції та фіскальні чеки про оплату медичних послуг, придбання ліків долучаються до матеріалів справи в оригіналі.

Таким чином, періодична, постійна виплата додаткових витрат присуджується, зазвичай, у разі, якщо дитина має хронічні захворювання, потребує постійного лікування, специфічного догляду.

Водночас суд звернув увагу, що положення стосовно стягнення додаткових витрат на дитину стосується особливих обставин. До таких особливих обставин закон відносить насамперед випадки, коли дитина, яка знаходиться на утриманні батьків, потребує додаткових

витрат, у тому числі у зв'язку з розвитком певних її здібностей чи то страждає на тяжку хворобу, тощо.

Визначення таких особливих обставин відноситься до компетенції суду, і вони є індивідуальними в кожному конкретному випадку.

Наявність таких додаткових витрат має довести особа, що заявляє позовні вимоги про їх стягнення. Ці кошти є додатковими, на відміну від коштів, які отримуються одним з батьків на утримання дитини.

Водночас аліменти - це кошти на утримання дитини. Аліменти необхідні, щоб забезпечити базові матеріальні умови для життя дитини: оплату харчування, одягу, предметів гігієни, шкільного приладдя, спожитих дітьми комунальних послуг, лікування нескладних захворювань та ін.

Таким чином, витрати на утримання дітей, зокрема на харчування, ліки, сезонний одяг та взуття, відносяться до тих матеріальних потреб дитини, які покриваються коштами на утримання дитини, а саме, аліментами, що мають винятково цільовий характер, спрямовані на утримання дитини, для забезпечення та створення належних умов для виховання та розвиток неповнолітньої дитини.

Отже, за наявності на те відповідних правових підстав позивачка не позбавлена права звернутись до суду із позовом про стягнення додаткових витрат на дитину, що викликані особливими обставинами, зокрема, зумовлені хронічною, складною, тяжкою хворобою, потребою лікування чи особливого специфічного догляду тощо, або ж про стягнення фактично понесених нею витрат.

Таким чином, суд ухвалив рішення про відмову у задоволенні позовних вимог.

Узагальнюючі судовому практиці з розгляду цивільних справ про зміну способу раніше призначених аліментів за 2024 – I півріччя 2025 року можна відзначити, що фундаментальними принципами цивільного процесу є змагальність сторін та диспозитивність цивільного процесу.

Так, статтями 12,13 ЦПК України визначено, що цивільне судочинство здійснюється на засадах змагальності сторін. Учасники справи мають рівні права щодо здійснення всіх процесуальних прав та обов'язків, передбачених законом. Кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом. Кожна сторона несе ризик настання наслідків, пов'язаних із вчиненням чи невчиненням нею процесуальних дій.

Суд розглядає справи не інакше як за зверненням особи, поданим відповідно до цього Кодексу, в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих учасниками справи або виступаючими на процесі, крім випадків, встановлених цим Кодексом. Збирання доказів у цивільних справах не є обов'язком суду, крім випадків, встановлених цим Кодексом. Суд має право збирати докази, що стосуються предмета спору, з власної ініціативи лише у випадках, коли це необхідно для захисту малолітніх чи неповнолітніх осіб або осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена, а також в інших випадках, передбачених цим Кодексом. Учасник справи розпоряджається своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд. Таке право мають також особи, в інтересах яких заявлено вимоги, за винятком тих осіб, які не мають процесуальної дієздатності.

Верховний Суд у постанові по справі №509/1939/20 зазначив, що із вказаних положень Закону випливає можливість застосування принципу «affirmanti incumbit probatio», який означає, що «хто стверджує, той і доводить».

У рішенні від 29 жовтня 2015 року у справі «Устименко проти України», заява № 32053/13, ЄСПЛ зазначив, що право на справедливий судовий розгляд, гарантоване пунктом 1 статті 6 Конвенції, повинно тлумачитися у світлі Преамбули Конвенції, відповідна частина якої проголошує верховенство права спільною спадщиною Високих Договірних Сторін. Одним з основоположних аспектів верховенства права є принцип правової визначеності, яка передбачає дотримання принципу *res judicata*, тобто принципу остаточності рішення, згідно з яким жодна зі сторін не має права домагатися перегляду остаточного і обов'язкового рішення лише з метою повторного слухання справи і постановлення нового рішення. Відхід від цього принципу можливий лише коли він зумовлений особливими і непереборними обставинами.

воробу,
е

Таким чином, позивач звертаючись до суду повинен довести наявність обставин визначених 192 СК України та надати суду відповідні докази або клопотати про їх витребування, оскільки необхідний розмір аліментів вже визначений рішенням суду та для зміни його розміру необхідно надати відповідні докази.

Додаток в електронному вигляді: рішення у справі №638/14890/24 від 12.11.2024;
рішення у справі №638/8376/24 від 30.08.2024;
рішення у справі №638/8672/24 від 02.07.2024.

Заступник голови суду

Євген НЕВЕНЦІН

Вик. Бондаренко Ангеліна

ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД м. ХАРКОВА

ЄДРПОУ 02894036; проспект Перемоги, 52-В, м. Харків, 61202, тел. (057)336-82-70 e-mail
inbox@dg.hr.court.gov.ua

УЗАГАЛЬНЕННЯ

судової практики щодо новели цивільного процесу – розгляду заяв про зобов'язання подати звіт про виконання судового рішення та розгляд звіту про виконання судового рішення (статті 453-1 - 453-4 ЦПК України)

Шевченківський районний суд міста Харкова здійснив узагальнення судової практики розгляду заяв про зобов'язання подати звіт про виконання судового рішення та розгляд звіту про виконання судового рішення, передбачених положеннями статей 453-1 – 453-4 ЦПК України.

В результаті перевірки рішень Шевченківського районного суду міста Харкова за 2025 рік встановлено, що в провадженні суду відсутні розглянуті заяви про зобов'язання подати звіт про виконання судового рішення та про розгляд звіту про виконання судового рішення.

1 заяву про зобов'язання подати звіт про виконання судового рішення залишено без розгляду. Так, у справі № 638/4939/24 заяву ОСОБА_1 про зобов'язання боржника АТ КБ «Приватбанк» подати звіт про виконання судового рішення залишено без розгляду, так як ОСОБА_1 надала заяву про залишення заяви без розгляду. Дану заяву було подано заявником в порядку виконання рішення суду у справі про застосуванням Закону України «Про захист прав споживачів».

Провести узагальнення щодо інших питань не вбачається можливим, оскільки така судова практика із застосуванням статей 453-1 – 453-4 ЦПК України відсутня.

Додаток в електронному виді: ухвала по справі № 638/4939/24.

Заступник голови суду

Вик. Поддубкіна Алевтина

Євген НЕВЕНІЩИН